

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 20, юни 2012 г.

Съдържание

В настоящия двадесети бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратко резюме на решения, постановени през май 2012 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по всички дела срещу България и по дела срещу други държави, както и подбрани дела на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека. Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес, разумен срок и презумпция за невинност;
- право на зачитане на личния и семейния живот;
- право на собственост;
- забрана срещу дискриминация;
- други права.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Разследването на причините за убийството на наборен военнослужещ е било задълбочено, независимо и своевременно, но на законодателно ниво липсва адекватна регламентация на случаите, в които е допустима употребата на смъртоносна сила.

Решение на Съда по делото [Putintseva v. Russia \(no. 33498/04\)](#)

Фактите: Синът на жалбоподателката Valeriy Putintsev бил убит при опит да избяга от армията, където отслужвал задължителна военна служба. По-конкретно на 15.02.2002 г. той бил ранен в гърба от младши сержант, който искал да предотврати бягството му. Две седмици по-късно г-н Putintsev починал от раните си.

В деня на инцидента било образувано наказателно производство, в рамките на което били събрани множество веществени доказателства, били извършени разпити и съдебно-медицински експертизи. През април 2002 г. производството било прекратено поради липса на извършено престъпление. Според следователя младшият сержант, произвел изстрела, бил спазил правилата, регламентиращи употребата на огнестрелно оръжие в случаи на предотвратяване на бягство. Впоследствие на три пъти производството било отново възобновявано и прекратявано, в рамките на предприетите допълнителни следствени действия била извършена и оценка на предоставената на г-н Putintsev медицинска помощ след стрелбата. Било установено, че в болницата е направено всичко необходимо и своевременно. Последното решение за прекратяване на

производството било потвърдено от военния съд през март 2004 г.

Решението: По оплакването за неадекватност на разследването ЕСПЧ отбелязва, че разследването е било извършено от лица, независими от персонала на гарнизона, в който е служел убития. Производството е било образувано веднага след инцидента и за него е бил уведомен военния прокурор. Всички важни следствени действия са били извършени в деня на стрелбата и скоро след това. В допълнение, при всяко възобновяване на производството следователите са изпълнявали разпорежданията на прокуратурата и са извършвали още редица допълнителни следствени действия, като разследването е водено обективно. Макар жалбоподателката да не е била конституирана като жертва, тя е била разпитвана неведнъж и активно се е възползвала от наличните възможности за обжалване относно твърдени от нея пропуски в разследването. При тези обстоятелства решението да не бъде конституирана като жертва не е попречило на ефективността на производството.

В светлината на изложеното Съдът е удовлетворен, че властите са предприели необходимото, за да установят обстоятелствата около инцидента и да запазят доказателствата. Разследването е било независимо и проведено своевременно. Следователно не е имало нарушение на чл. 2 по отношение на задължението на държавата за провеждане на ефективно разследване.

По оплакването за нарушение на материалния аспект на чл. 2 Съдът приема, че фактите, установени по време на производството, са достоверни, но по отношение на тяхната оценка Съдът отбелязва, че фокусът на наказателното

производство е бил въпросът дали убийството на г-н Putintsev е престъпление по смисъла на руския закон. Властите не са си поставили за цел да направят оценка на адекватността на законовата рамка, регламентираща обстоятелствата, при които е допустимо използването на огнестрелно оръжие срещу бягащ войник. Преценката дали в тази светлина има нарушение на чл. 2 е различна от преценката за наличието или липса на наказателната отговорност и Съдът следва да я направи сам.

Съдът отбелязва, че приложимият закон предвижда неограничено право на употреба на смъртоносна сила при предотвратяването на бягство на военнослужещ от арест, дори и ако е бил задържан за съвсем малозначително дисциплинарно нарушение. По закон съществува единствено задължение за предупреждение, че ще бъде използвано огнестрелно оръжие. Няма предвидени гаранции срещу произволна употреба на оръжие, няма изискване за оценка на

обстоятелствата и най-вече няма изискване за преценка на естеството на извършеното от беглеца нарушение и на това каква заплаха представлява той. Според Съда подобна правна рамка е крайно недостатъчна и не съответства на изискваната от Конвенцията защита на правото на живот „от закона“. Следователно е налице изначално неизпълнение от страна на Русия на задължението ѝ по чл. 2 да гарантира правото на живот чрез приемането на подходящо законодателство относно допустимостта на употребата на сила и огнестрелно оръжие от страна на военнослужещите.

Съдът е изложил конкретни забележки относно пропуските в действията на властите, които не са направили необходимото, за да минимизират употребата на смъртоносна сила в случая на г-н Putintsev. Следователно е имало нарушение на чл. 2 за пропуски да се защити правото на живот на г-н Putintsev.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Явно необосновани са оплакванията на жалбоподателя, че би бил изложен на риск от нечовешко третиране при евентуално експулсиране в Иран, тъй като неговите изявления са твърде общи и недоказани и не се е оплакал преди това на българските власти за този свой страх.

Решение на Съда по делото [Madah and others v. Bulgaria \(no. 45237/08\)](#) – виж раздел 5

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Принудителното взимане на биологичен материал от жалбоподателя, придружено с нанасяне на побой и наранявания, както и извеждането му от килията и закарването му в съдебна зала бос, кален, мокър и с кърваво лице представляват нечовешко и унизително третиране.

Решение на Съда по делото [Salikhov v. Russia \(no. 23880/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н Salikhov, бил арестуван през юни 2004 г. по подозрение за изнасилване. По време на ареста и разпита му полицейските служители го били с палки, насила свалили бельото му за изследване, без да му предоставят друго такова въпреки исканията на жалбоподателя за това, рязали ноктите му за събиране на доказателства по подозрението в изнасилване, при което пръстите му започнали да кървят. След това той бил изведен и преместван от един

кабинет в друг, облечен само с тениска и чорапи. По-късно жалбоподателят поискал да го прегледа доктор и да отбележи нанесените травми, но докторът отказал да отбележи нараняванията. Съдията, пред който жалбоподателят бил впоследствие изправен за произнасяне по задържането му също не отбелязал неговите оплаквания относно малтретирането. Жалбоподателят се оплакал и пред прокурорските органи, но те отказали да образуват наказателно производство, намирайки, че не са използвани незаконни средства от полицията, основавайки отказа си само на показанията на полицейските служители. По време на престоя му в ареста полицейски служители, заедно с медицинска сестра, опитали да вземат и кръвна проба от него няколко пъти със сила и физическа принуда, но следствие на неговата съпротива не успели. Г-н Salikhov се оплакал от малтретиране и относно насилствения опит да му се вземе кръв, като съдилищата оставили оплакването без уважение, намирайки, че той не е бил подложен на изтезание и че кръвната проба все пак не е била взета.

Жалбоподателят твърди, че е бил подложен отново на малтретиране през октомври 2004 г., когато бил отведен да присъства на заседание във връзка с продължаване срока на задържането му. Тъй като той отказал да напусне килията си без присъствието на адвокат, служителите го извели насила, като го удряли и дърпали, от което той ударил главата си и разринал челото си. Жалбоподателят бил изведен по чорапи от килията и транспортиран към съдебната зала, като докато стигнал до там, изкалял краката си. Той се срещнал с адвокат, на когото обърнал внимание на състоянието си – бос, кален, мокър и с кърваво лице. В залата жалбоподателят обърнал внимание и на съдията на състоянието, в което бил принуден да присъства на заседанието. Съдията отвърнал, че нищо драматично не

се било случило и продължил заседанието, на което удължил срока на задържане на жалбоподателя. Г-н Salikhov се оплакал впоследствие на прокуратурата, че действията на служителите в ареста били неправомерни, но прокурорските власти намерили, че служителите за действали съобразно законните си правомощия, тъй като жалбоподателят отказал да напусне килията си, държал се агресивно и използвал обиди, заради което било образувано отделно и наказателно производство срещу него за обида на длъжностно лице.

Пред ЕСПЧ г-н Salikhov се оплаква от малтретирането, на което е бил подложен по време на задържането си и от липса на ефективно разследване по неговите оплаквания относно инцидентите.

Решението: ЕСПЧ най-напред припомня принципите в своята юриспруденция относно медицинските интервенции по отношение на задържани лица против волята им, развити по делото *Jalloh v. Germany* (Голямо отделение). Той отбелязва, че чл. 3 от Конвенцията по принцип не забранява такива интервенции против волята на лицата за събиране на доказателства относно подозрение за извършено от тях престъпление, но за да не е налице нарушение на забраната за нечовешко и унижително отнасяне, такива интервенции трябва да са убедително оправдани съобразно конкретните обстоятелства. Това особено е валидно, когато се събират доказателства от вътрешността на човешкото тяло, като тази особена форма на вмешателство в телесния интегритет налага стриктна преценка на всички обстоятелства около администрирането му – тежестта на престъплението, начинът, по който лицето е подложено на принудителната интервенция и дали това е било свързано с изпитване на сериозна болка и страдание, необходимостта да се покаже, че властите са взели предвид алтернативни начини за получаване на доказателствата, използваната процедура, която да не създава риск за продължително засягане на здравето на лицето, дали интервенцията се нарежда и извършва от медицинско лице, дали задържаният е бил подложен на

постоянно медицинско наблюдение при интервенцията, дали в резултат не се е стигнало до продължително засягане на здравето му.

По отношение на конкретните факти по делото Съдът отбелязва, че изнасилването е тежко престъпление и държавата има позитивното задължение да разследва ефективно такива престъпления и защитава жертвите, като е допустимо събирането на биологичен материал без съгласието на лицето с цел разследване на такова престъпление. Съдът обаче изследва до каква степен приложената сила върху жалбоподателя е била необходима за получаването на този биологичен материал с оглед фактите по делото. Макар че изглежда жалбоподателят да е имал намерение първоначално да съдейства, като свали бельото си при условие, че му предоставят друго, това не е взето предвид от властите, а вместо това те са прибегнали направо към сила, включително и когато са взимали материал от ноктите му, като не са поканили г-н Salikhov доброволно да го предостави. Съдът заключава, че използваната груба сила, до която са прибегнали полицаите, не е била необходима в конкретния случай, за да получат биологичния материал. Целта на това третиране е било да унижи жалбоподателя и го накара да се подчини, като допълнителен елемент на унижение е бил фактът, че той е бил местен от кабинет в кабинет гол, само по тениска и чорапи, с ръце, закопчани с белезници на гърба. Освен това рязането на ноктите му, при това нанарявайки го, е било извършено не от медицинско лице, а от разследващ полицай и без медицинско наблюдение.

По същия начин и при насилственото извеждане на жалбоподателя от килията му за трансферирането му към съда е била използвана прекомерна сила, повече от това, което е било стриктно необходимо в конкретните обстоятелства. В случая не е бил направен опит служителите да преговарят с жалбоподателя, като му обяснят къде го извеждат, с каква цел и за колко време или по друг начин подсигурят ненасилственото му извеждане, нито е било необходимо да го бият, като вместо това са могли да подсигурят само

имобилизацията му, за да го изведат от килията. Полицаяте освен това не са му позволили да си сложи обувки и така той е трябвало да минава през локви и кал по чорапи, докато е отивал до съда. Мизерният вид, в който жалбоподателят е трябвало да се яви в съдебната зала, несъмнено му е причинил страдание и неудобство, а и не е имало никаква легитимна причина, налагаща той да се яви в тази вид в съда, освен да бъде унижен и засегнат.

Поради всичко това Съдът заключава, че г-н Salikhov е бил подложен на нечовешко и унижително третиране, в противоречие с чл. 3 от Конвенцията. Не е имало също така и ефективно разследване на инцидентите, като властите са се ограничили само до версията на полицейските служители.

Условията, при които жалбоподателят е трябвало да прекара повече от три дни в ареста, в състояние на голяма уязвимост и нужда от психиатрично лечение, са били унижителни и в нарушение на изискванията на чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [M.S. v. The United Kingdom \(no. 24527/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н М. S., бил арестуван рано сутринта на 6 декември 2004 г., след като полицията получила оплаквания, че, в състояние на силна възбуда, той стоял в колата си и натискал постоянно клаксона. Задържането му било въз основа на Закона за психичното здраве, който позволявал задържане на лице, страдащо от психическо разстройство, до 72 часа с цел да бъде прегледан от лекар и проведено лечение с него. Междувременно полицията открита неговата леля в дома ѝ, със сериозни наранявания.

След преглед от специалист било заключено, че г-н М. S. страда от психично разстройство, което по естеството и степента си налага задържането му в клиника в интерес на неговото здраве и безопасността на третите лица. След два неуспешни опита от страна на полицията да го настанят в психиатрично отделение или

клиника, г-н М. S. останал в полицейския арест за повече от 72 часа, затворен в килия, където той продължил да вика, да съблича дрехите си, да блъска главата си в стената, да пие вода от тоалетната чиния и да размазва върху себе си храна и изпражнения. На втория ден от задържането му прокуратурата отказала да образува наказателно производство, заключавайки, че няма достатъчно данни за повдигане на обвинение. След повече от три дни в ареста г-н М. S. бил настанен в клиника, където получил лечение. По-късно той подал жалба срещу здравните власти заради забавянето в предоставянето му на лечение, но жалбата била оставена без уважение.

Жалбоподателят се оплаква от задържането си в ареста в момент на сериозно психично страдание, когато за властите е било ясно, че той се нуждае от спешно лечение, както и относно начина, по който делото му е било разгледано, позовавайки се на чл. 3 и 13 от Конвенцията.

Решението: ЕСПЧ най-напред отбелязва, че първоначалният арест на г-н М. S. е бил оправдан с оглед на неговото особено състояние и опасността, която той е представлявал за себе си и околните в онзи момент, както и че е видно от документите по делото властите са изпитвали сериозна загриженост да го трансферират към някоя клиника. Същевременно обаче е видно, че жалбоподателят се е намирал в състояние на голяма уязвимост и нужда от лечение по време на престоя си в ареста, което несъмнено е засегнало сериозно неговото достойнство през повече от три дни престой в ареста, като властите са били отговорни за неговото третиране и лечение там. Освен това максимално допустимият срок за задържане в тези случаи не е бил зачетен при ареста на жалбоподателя.

В тази връзка Съдът се позовава на доклад на Комитета за предотвратяване на изтезанията към Съвета на Европа от 2008 г., изразяващ загриженост за лицата, задържани от полицията в Обединеното Кралство, които не винаги получават подходяща психиатрична помощ. Съдът приема, че причина за създалата се ситуация основно е била трудността по

координиране между различните институции при внезапен случай на лице със сериозни психични проблеми, както и отбелязва, че впоследствие правителството е предприело мерки за подобряване на взаимодействието между полицейските и медицинските власти. Въпреки това Съдът намира, че условията, при които жалбоподателят е трябвало да прекара ареста, са били унижителни и в нарушение на изискванията на чл. 3 от Конвенцията. По отношение на оплакването по чл. 13 за липсата на ефективни правни средства обаче Съдът отхвърля аргументите на г-н М. S., приемайки, че такова правно средство по британското право е било налице, включително възможност за присъждане на обезщетение за вреди, като фактът, че резултатът от делото не е бил в

полза на жалбоподателя не означава, че това средство по принцип не е ефективно.

Съдът е намерил две нарушения на забраната за нечовешко и унижително отнасяне по оплакванията на жалбоподателя относно условията в центъра за задържане, условията в килията, в която е бил държан при отвеждането му в сградата на съда и начина, по който е бил транспортиран от центъра за задържане до съда и обратно.

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Idalov v. Russia \(no. 5826/03\)](#) – виж раздел 3

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Средството, с което жалбоподателят е разполагал за оспорване на законността на задържането му с цел принудителното му отвеждане до границата, не е предоставило своевременно разглеждане на искането му за освобождаване и не е осигурило възможност за незабавното му освобождаване в нарушение на изискването на чл. 5, § 4 на Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Rahmani and Dineva v. Bulgaria \(20116/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са г-н Рахмани, алжирски гражданин със статут на временно пребиваващ чужденец в България и съпругата му, г-жа Динева, българска гражданка, които сключили брак през 2002 г. След като през януари 2004 г. г-н Рахмани подновил разрешението си за пребиваване в страната за една година, на 11.04.2005 г. била издадена заповед за принудителното му отвеждане до границата, тъй като от момента на изтичане на разрешението му той пребивавал незаконно в България.

След обжалване съдът потвърдил заповедта и посочил, че процедурата е ограничена с проверка на законосъобразността на акта и че били изпълнени законовите условия за постановяване на мярката. С решение от 16.05.2006 г. ВАС оставил в сила първоинстанционното решение, като посочил, че при наличие на посочените в закона обстоятелства властите са били длъжни да наложат обжалваната мярка, както и че обстоятелствата около семейството на жалбоподателя, изтъквани

от него в производството, били ирелевантни за спора.

През август 2005 г. жалбоподателят бил задържан във връзка с извеждането му от страната. След като заповедта за принудителното му отвеждане до границата станала окончателна, компетентният административен орган приел, че тя не може да бъде изпълнена незабавно, тъй като г-н Рахмани нямал лични документи, нито достатъчно средства, за да може да се върне в страната си. В резултат на 22.06.2006 г. жалбоподателят бил настанен в центъра за чужденци в Бусманци. Той атакувал задържането си, но без успех.

През февруари 2007 г. г-н Рахмани поискал преразглеждане на мярката и заповедта му за задържане, като се позовал на новоприетия Закон за влизане, пребиваване и напускане на Република България на гражданите на ЕС и членовете на техните семейства. Тъй като не получил отговор, той обжалвал мълчаливите откази на властите. И двете обжалвания били обявени от съдилищата за недопустими, тъй като те имали за предмет влезли в сила административни актове. Преписката относно настаняването на жалбоподателя в центъра за чужденци била препратена на компетентния горестоящ административен орган, който се произнесъл, че спрямо случая на г-н Рахмани не бил приложим законът за граждани на ЕС и членове на техните семейства, а Законът за чужденците. Административен съд – София град в решение от януари 2008 г. потвърдил това заключение, но посочил, че основанията на заповедта от юни 2006 г. не оправдават настаняването на г-н Рахмани в Бусманци, понеже той имал валиден алжирски паспорт, а съпругата му разполагала със средства за издръжката му. Така съдът намерил, че задържането на жалбоподателя е необосновано и с оглед на

това, че заповедта за отвеждането му не е била изпълнена в продължение на над година, е налице нарушение на чл. 5, § 1, б. f на Конвенцията.

Като се позовал на това решение, г-н Рахмани поискал да бъде освободен в рамките на процедура по чл. 250 на АПК (искане за прекратяване на действия, извършвани от административен орган, които не се основават на административен акт или на закона), но административният съд отхвърлил искането, тъй като сметнал, че не е налице действие на администрацията, което да бъде прекратено, а по-скоро неизпълнение на съдебно решение, което се разглежда по друг ред. Със заповед от април 2008 г. директорът на Национална служба полиция наредил спиране на изпълнението на заповедта за отвеждане на жалбоподателя поради невъзможност мярката да бъде приведена в изпълнение, докато причините за това отпаднат, а вместо задържането на жалбоподателя издал заповед г-н Рахмани ежедневно да се явява в полицейското управление по местоживеенето си. Г-н Рахмани бил освободен на 04.04.2008 г.

Пред Съда жалбоподателите се оплакват за нарушение на правото им на личен и семеен живот по чл. 8 от Конвенцията, а първият жалбоподател твърди и незаконност на задържането му и липса на средство за неговото оспорване в разрез с изискванията на чл. 5, § 1, б. f и на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

Решението: Съдът намира оплакването на жалбоподателите за непропорционална намеса в правото им на семеен живот по чл. 8 на Конвенцията за явно необосновано. В тази връзка ЕСПЧ припомня, че в областта на миграцията държавите не са задължени да зачитат избора на една двойка относно местоживеенето ѝ или да ѝ разрешат да се събере на територията на тази държава. Той още припомня практиката си, че задължението на държавата за допускане на територията на страната на роднини на нейни граждани зависи от конкретното положение на лицата и от зачитане на обществения интерес.

Съдът приема, че наложената мярка е основана на закона - чл. 41 от Закона за чужденците и преследва легитимна цел по смисъла на втория параграф на чл. 8 – защита на обществената сигурност и реда. Що се отнася до пропорционалността на мярката, допуснатото от жалбоподателя нарушение на Закона за чужденците да пребивава на територията на страната след изтичане на срока за разрешения му престой е важен елемент при тази оценка. В случая жалбоподателят сам се е поставил в такова положение, тъй като не е предприел необходимите мерки за удължаване на законния си престоя у нас след изтичане на разрешението му за пребиваване. Във връзка със степента на засягане на семейния живот на жалбоподателите при евентуално отвеждане на г-н Рахмани ЕСПЧ отбелязва, че заповедта за дпринудително отвеждане до границата не е придружена със забрана за влизане в страната и в този смисъл няма пречки пред жалбоподателя да поиска ново разрешение за пребиваване у нас на основание сключения с българска гражданка брак, с което да се установи в страната законно, което той е правил и преди и на това основание е получавал разрешение. Следователно мярката не е направила невъзможно осъществяването на семейния живот на жалбоподателите на територията на България, нито е причинила тяхната продължителна раздяла. Съдът също специално отбелязва, че в случая няма деца, чийто интерес би бил засегнат от мярката. Поради тези причини Съдът отхвърля това оплакване.

ЕСПЧ обявява за недопустимо оплакването на жалбоподателя за нарушение на чл. 5 от Конвенцията с оглед неговото незаконно и продължително задържане поради неизчерпване на местните правни средства. ЕСПЧ смята, че г-н Рахмани е могъл да предяви иск по ЗОДОВ, като се позове на решението на съда от януари 2008 г., с което задържането е обявено за незаконно. Съдът още посочва във връзка със съмненията за ефективност на това средство, че когато такова съмнение е налице, въпросното средство следва да бъде изчерпано (вж. *Knebl v. Czech Republic*). Освен това с оглед на 5-годишната давност жалбоподателят все още може да търси обезщетение по този закон.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

ЕСПЧ установява нарушение на чл. 5, § 4 на Конвенцията, като отбелязва, че процедурните гаранции на разпоредбата на чл. 5, § 4 изискват лишаването от свобода да подлежи на периодичен съдебен контрол, тъй като с времето мярката за задържане с цел отвеждане до границата, дори и в началото да е била оправдана, може да стане неоснователна (вж. *Kostov v. Bulgaria*). Жалбоподателят е можел да иска освобождаването си от административните органи и да обжалва пред съд техния отказ. Съдът напомня, че интервалите от време, през които се разглежда искането пред административния орган, следва също да се вземат предвид при преценка на спазване изискването за кратък срок на произнасяне по законността на задържането (*Sanchez-Reisse v. Switzerland*). В конкретния случай жалбоподателят е обжалвал мълчаливия отказ на административните власти да го освободят и е получил съдебно произнасяне относно законността на задържането му едва 11 месеца от подаването на искането, който срок не може да се счете за приемлив. Освен това съдът не е наредил веднага освобождаването на жалбоподателя, а е препратил преписката на административния орган за произнасяне по искането за освобождаване, което е станало нови 4 месеца по-късно и реално жалбоподателят е освободен едва на 04.04.2008 г. Поради това Съдът не може да приеме, че съдебният контрол на разположение на жалбоподателя е отговарял на изискванията на чл. 5, § 4.

България е осъдена да заплати 3000 евро обезщетение за неимуществени вреди и 2270 евро за разноски.

При постигнато приятелско споразумение с изплащане на 2500 евро обезщетение е заличена жалбата с оплаквания за нарушение на правото по чл. 5, § 4 от Конвенцията, поради липса на съдебен контрол на искане за освобождаване на жалбоподателя.

Решение на Съда по делото [Simeonov v. Bulgaria \(no. 35482/08\)](#)

Съдът уеднаквява практиката си относно това от кога започва да тече шест-месечния срок за подаване на жалба с оплаквания относно срока на задържането под стража (чл. 5 § 1 от Конвенцията).

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Idalov v. Russia \(no. 5826/03\)](#)

Фактите: На 11 юни 1999 г. жалбоподателят бил задържан по подозрение за отвличане. Седмица по-късно му било предявено обвинението. Освободен бил под гаранция през юли 2001 г., когато делото му влязло в съда. През октомври 2002 г. съдът изменил мярката му за неотклонение от гаранция в задържане под стража. По време на първото заседание по делото - през септември 2003 г. – жалбоподателят бил отстранен от съдебната зала заради неспазване на реда и не бил допуснат за участие в нито едно от последващите пет съдебни заседания. На първа инстанция делото приключило с осъдителна присъда на 24.11.2003 г. Жалбоподателят бил допуснат в залата едва за изслушването на последната му дума след приключването на съдебните прения. По жалба на жалбоподателя апелативния съд намалил наложеното му наказание от 15 на 10 години лишаване от свобода.

В периода октомври 2002 г. – декември 2003 г. жалбоподателят бил задържан в центъра за задържане под стража IZ-77/2, където периодично бил местен в различни килии. Според жалбоподателя килиите, в които прекарвал по 23 часа в денонощието, били претъпкани – с минимум 35 души във всяка, като задържаните трябвало да спят на смени, включително и под леглата. Той твърди, че килиите били в ужасно състояние - мръсни, с хлебарки, дървеници и въшки, вентилацията била неадекватна, повечето от останалите задържани пушели непрекъснато, прозорците били покрити с метални листове, които правели невъзможно проникването на слънчева

светлина и четенето в килията. Г-н Idalov също така твърди, че при множеството му пътувания от центъра до съда бил транспортиран с микробус с места, по-малко от пътуващите лишени от свобода, а освен това всяко пътуване продължавало с часове, защото трябвало да се взимат задържани и от други затвори. В съда жалбоподателят също бил държан в малки, мръсни, претъпкани стаи и не му била осигурявана храна. След осъждането на жалбоподателя две писма до него от ЕСПЧ били отворени от затворническата администрация.

Решението: По оплакванията на жалбоподателя, че е бил подложен на нечовешки и унижителни условия в центъра за задържане и при транспортирането си от центъра до съдилищата Съдът е намерил две нарушения на чл. 3. По-конкретно, правителството не е предоставило официални документи, с които да обори твърденията на жалбоподателя за условията в центъра, като е твърдяло, че те са били унищожени след изтичане на законовия срок за съхранението им. По отношение на условията на транспортиране от центъра до съда и обратно правителството не е представило друго освен описание на използваните микробуси. Като отчита тяхната височина (1.60 м) и площ (11 кв.м.) Съдът приема, че в тях не могат да пътуват комфортно между 25 и 36 души, което заедно с невъзможността на правителството да обори твърденията на жалбоподателя, че не му е била осигурявана храна при престоя му в националния съд, е достатъчно основание за ЕСПЧ да констатира второто нарушение на чл. 3.

Жалбоподателят се оплаква и по чл. 5, § 3 от неразумния срок на цялото предварителното задържане – от 11.06.1999 г. до 24.11.2003 г.

По възражението на правителството за недопустимост на оплакването на жалбоподателя относно първия период на задържането му под стража Съдът напомня, че най-общо казано при спор относно продължителността на едно предварително задържане на преценка подлежи периодът между деня на задържането и деня на постановяването на присъдата или деня, в

който е била изменена мярката за неотклонение. В настоящия случай жалбоподателят е бил задържан за около две години, след това е бил освободен и задържан отново година и четири месеца по-късно за период от 13 месеца – до ноември 2003 г., когато е бил осъден. Възниква въпросът дали е следвало да подаде жалба относно продължителността на първия период на задържане в шестмесечен срок след освобождаването си.

Съдът прави анализ на практиката си до този момент и на разработените два подхода, а именно т. нар. подход *Neumeister* и подход *Kemmache* (по името на делата, по които за пръв път е приложен този подход). Съдът приема, че когато задържането на жалбоподателя е за различни непоследователни периоди и той е можел да подаде жалбата си по Конвенцията в периодите, в които е бил на свобода, задържането му не следва да се отчита като един общ период, както се прави по делото *Kemmache*, а по-късно и по делата *Mumев срещу България* и *Колев срещу България*. В настоящото решение Съдът уеднаквява практика си и приема, че правилен е подходът по делото *Neumeister* – т. е. веднъж на свобода, жалбоподателят е длъжен да подаде в шестмесечен срок от освобождаването си всички свои оплаквания по отношение на предварителното си задържане. Следователно периоди на предварително задържане, които са приключили повече от шест месеца преди подаването на жалба до Съда, не могат да бъдат разглеждани на основание чл. 35, § 1 от Конвенцията. Когато обаче периодите на задържане са част от едно и също наказателно производство срещу жалбоподателя Съдът при преценката на разумния срок на задържането за целите на чл. 5, § 3 може да отчете факта, че жалбоподателят е бил лишаван от свобода и по-рано. Така например, ако жалбоподателят е бил задържан периодично, дори и периодите на задържане да са кратки, Съдът ще може да постанови, че при наличието на предходни периоди на задържане продължителността на последния период, който сам по себе си е кратък, въпреки това е неразумна.

На тези основания Съдът обявява за недопустима жалбата в частта относно неразумния срок на задържането на жалбоподателя в периода 11.06.1999 г. – 6.07.2001 г. и допуска до разглеждане по същество жалбата само относно периода 29.10.2002 г. – 24.11.2003 г.

По отношение на този период Съдът намира, че подозрението, че жалбоподателят е извършил тежките престъпления, за които е обвиняван и извода на съдилищата, че се е опитал да попречи на разследването, докато е бил на свобода, може първоначално да са оправдавали задържането му. Съдът обаче не е убеден, че тези фактори могат да представляват достатъчно основание за продължаването на задържането му, по-конкретно с оглед на факта, че той вече е бил задържан за един продължителен период от време на по-ранен етап от производството. Съдилищата така и не са обсъдили твърденията му, че има постоянен адрес, стабилна семейна връзка, че не се е опитвал да се укрие и че производството по делото е мудно. Като рутинно са се позовавали на тежестта на повдигнатите обвинения, без да разгледат конкретните факти и без да обсъдят алтернативни мерки за неотклонение, властите са продължили задържането му на основания, които не могат да бъдат приети за достатъчни. Следователно е имало нарушение на чл. 5, § 3.

Съдът е намерил нарушение и на чл. 5, § 4 относно задължението за произнасяне в кратък срок по жалби срещу законосъобразността на задържането, тъй като на съдилищата им е отнело между 43 и 104 дни да разгледат всяка от петте жалби на жалбоподателя срещу задържането му. Самото правителството е признало, че повечето от забавянията са били неразумни.

Жалбоподателят не е присъствал на нито едно от заседанията пред апелативния съд,

разглеждащ жалбите му срещу законосъобразността на задържането. Няма данни, че апелативният съд е обсъждал въпроса дали жалбоподателят е бил призоваван за заседанията и дали личното му явяване е необходимо с оглед ефективното разглеждане на законността на продължаващото му задържане. Правителството също е признало, че пропускът на властите да осигурят участието на жалбоподателя в производството по жалбите му представлява нарушение на чл. 5, § 4. Съдът не вижда причина да постанови нещо различно.

По оплакванията по чл. 6 от Конвенцията Съдът е намерил нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 (с) и (d) заради препятстването на жалбоподателя да участва лично в съдебното производство по делото срещу него. По-конкретно Съдът е отчел, че дори поведението на г-н Idalov да е налагало отстраняването му от залата няма данни, че съдията по делото го е предупредил за потенциалните последици от поведението му. Единственото средство, което е можело да поправи нарушенията на чл. 6 в първоинстанционното производство, е било отмяна на присъдата и връщането на делото за ново разглеждане, но апелативният съд не е го направил. Съдът не е намерил нарушение на чл. 6 по оплакването за продължителността на наказателното производство, което общо е продължило 4 години и 11 месеца и е било относително сложно с оглед на броя на повдигнатите обвинения и броя на обвиняемите. Освен това част от заседанията са били отлагани по вина на жалбоподателя.

Правителството е признало и Съдът е намерил, че отварянето на две от писмата на жалбоподателя представлява нарушение на правото на неприкосновеност на кореспонденцията (чл. 8).

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Според вътрешното право жалбоподателят има възможност да подаде бланкетна жалба без посочване на основанията за обжалване, за да спази изискването за обжалване в 15-дневен преклузивен срок, а по-късно може да я допълни или оттегли, когато се запознае с мотивите на решението. Поради това е недопустимо оплакването му за отказ от достъп до съд заради отказа на съдилищата да разгледат просрочено обжалване.

Решение по допустимостта на Съда по делото [Krastev v. Bulgaria \(no. 33065/05\)](#)

Фактите: През 2003 г. жалбоподателят – лекар по професия, иницирал наказателно производство от частен характер за клевета срещу В. В., който твърдял, че майка му починала в резултата на погрешно предписано от жалбоподателя лечение. Г-н Кръстев завел и граждански иск за вреди в рамките на наказателното производство. На 09.11.2004 г. съдът признал В. В. за невинен. Жалбоподателят обжалвал това решение едва на 04.01.2005 г., тъй като изчаквал да получи мотивите на съдебното решение, които били изготвени на 29.12.2004 г. В резултат жалбата му била отхвърлена като подадена след законоустановения 15-дневен срок и второинстанционният съд потвърдил акта на съда в този смисъл, като отбелязал, че срокът за депозиране на жалба не е обвързан с произнасяне на мотивите.

Пред ЕСПЧ г-н Кръстев твърди нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията, тъй като му

бил отказан достъп до съд в нарушение на изискванията за справедлив процес.

Решението: ЕСПЧ намира жалбата за недопустима. На първо място той припомня, че правото на достъп до съд не е абсолютно и може да бъде обект на ограничения, тъй като по естеството си то подлежи на регулиране от държавата, която разполага с известна свобода на преценка, макар че Съдът е този, който в крайна сметка прави преценка дали изискванията на Конвенцията са спазени. Тоест Съдът следва да провери дали въведените ограничения прекращават или затрудняват достъпа на гражданите до съд по степен, че засягат самата същност на правото на достъп до съд. Например едно ограничение не би било съвместимо с разпоредбата на чл. 6, § 1, ако то не преследва легитимна цел и ако не е налице пропорционалност между предприетите мерки и целения резултат.

В настоящия случай съществува времево ограничение от 15-дневен преклузивен срок за подаване на жалба срещу първоинстанционното решение. Съдът изследва относимото българско право и подчертава, че според неговите разпоредби жалбоподателят разполага с възможността да подаде бланкетна жалба, без да трябва да посочва конкретните основания за обжалване, като неговият процесуален представител е трябвало да бъде наясно с това (за разлика от обстоятелствата по делото *Hadjianastassiou v. Greece*). В този смисъл не е нужно жалбоподателят да бъде запознат с конкретните мотиви на обжалваното решение, още повече, че след тяхното изготвяне, той има възможност да допълни жалбата си със становище по мотивите или пък да я оттегли. При всички положения, дори жалбоподателят да не посочи допълнителни аргументи във връзка с мотивите на решението, съдът служебно е задължен да проведе цялостен съдебен

контрол на първоинстанционното решение. Именно затова Съдът не смята, че отказът на българските съдилища да разгледат жалбата на г-н Кръстев в случая е засегнал правото на жалбоподателя на достъп до съд.

Съдът обявява за недопустима жалба с оплаквания за нарушения на правото на справедлив наказателен процес.

Решение по допустимостта на Съда по делото [Georgievi v. Bulgaria \(no. 40265/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са баща и дъщеря, които на 23.02.2004 г. били осъдени на две години условно лишаване от свобода за извършена измама при продажба на имот. Установено било, че втората жалбоподателка страда от нарушения на слуха, силна тревожност и хипохондрия и е със 76 % инвалидност. Присъдата от 2004 г. била обжалвана и от двамата жалбоподатели, като втората жалбоподателка, която нямала процесуален представител на този етап, твърдяла, че при осъждането ѝ били налице процесуални нарушения и че наказанието ѝ е прекомерно. При разглеждане на делото въззивната инстанция назначила служебен защитник на г-жа Георгиева на основание чл. 70, ал. 1, т. 2 от тогавашния НПК. Въззивната инстанция потвърдила присъдата и първият жалбоподател поискал удължаване на срока за обжалване на нейното решение, тъй като не бил редовно уведомен за неговото произнасяне, понеже съобщението било връчено само на дъщеря му. ВКС не уважил неговото искане, отбелязвайки, че въпреки че втората жалбоподателка страдала от неврастения, съгласно експертното заключение по делото това не ѝ е попречило да носи наказателна отговорност за действията си, а освен това всички предишни призовки до първия жалбоподател са били получавани чрез нея, което не е създавало проблем до този момент.

Пред ЕСПЧ жалбоподателите твърдят нарушения на правото на справедлив процес във връзка с воденото срещу тях

наказателно производство. Първият жалбоподател смята, че здравословното и психическото състояние на дъщеря му я възпрепятства да разбира, че е важно да му предава съобщенията и призовките по делото, които приемала от негово име. Според г-н Георгиев властите неоправдано са ѝ гласували доверие и са връчвали документи, предназначени за него, на лице със здравословни проблеми, което освен това е обвиняем по същото дело.

Решението: ЕСПЧ смята, че отказът на българските власти да позволят на първия жалбоподател да обжалва повторно въззивното решение не представлява отказ на достъп до съд. Съдът отбелязва в тази връзка, че всички други призовки и съобщения по делото са получавани от г-н Георгиев чрез дъщеря му, чието ментално състояние ѝ позволява да носи отговорност за действията си. ЕСПЧ възприема аргументите на българските съдилища в този смисъл и добавя, че властите не са имали причина да поставят под въпрос способността на втората жалбоподателка да предава съобщенията на баща си. Ако той се е опасявал, че на нея не може да се разчита с оглед редовната комуникация със съда, той е разполагал с възможността да посочи различен адрес за кореспонденция или да поиска всички документи да бъдат предавани на защитника му. Г-н Георгиев обаче е избрал да получава цялата кореспонденция на домашния си адрес, където живее и дъщеря му и не е демонстрирал опасения, че тя би могла да не му предаде документ, адресиран до него. Затова ЕСПЧ счита, че оплакванията на жалбоподателя за несправедлив процес в нарушение на чл. 6 на Конвенцията са недопустими.

Съдът намира за недопустими и оплакванията на жалбоподателката Георгиева, според която здравословното ѝ състояние е затруднило нейната защита в наказателния процес и ѝ е попречило да разбира в достатъчна степен обстоятелствата по делото, както и да общува пълноценно със съда и околните, а служебно назначеният ѝ защитник не я е защитавал ефективно и в резултат тя не е обжалвала присъдата срещу нея. ЕСПЧ

разглежда дали и до каква степен ангажирането на служебен защитник едва в производството пред окръжен съд е повлияло негативно върху качеството на защитата ѝ. Съдът отчита в тази връзка аргумента на Правителството, че тя не е подавала възражения пред вътрешните съдилища относно пропуски или недостатъци на защитата ѝ. Тъй като този факт би могъл да се разгледа в светлината на възражение за неизчерпване на вътрешните средства за защита, Съдът отбелязва, че жалбоподателката не е искала отлагане на заседание с оглед запознаване на новоназначения защитник с делото и подготовка на защитата му, нито пък е обжалвала решението на съда или по някакъв начин повдигнала подобен въпрос пред горната инстанция. ЕСПЧ счита, че тя е можела да предприеме някои от тези действия, като отбелязва и констатациите на психиатричната експертиза за разстройство на съзнанието ѝ, но не ѝ посериозно ментално забляване, което да ѝ попречи да разбира действията си и да контролира поведението си. Допълнителен аргумент в тази насока е и фактът, че тя е обжалвала присъдата на първата инстанция, като е повдигнала редица аргументи срещу нея. С оглед на това ЕСПЧ установява, че оплакването е недопустимо, поради липса на изчерпване на наличните вътрешноправни средства за защита.

Съдът намира нарушение на изискването за разумен срок при дела с продължителност от 12 и 14 години.

Решение на Съда по делото [Kotsev and Ermenkova v. Bulgaria \(no. 33864/03\)](#)

Жалбоподателите участвали като заинтересовани страни в две производства във връзка със спорове относно застрояване на собствен имот. Те се оплакват, че делата са гледани в неразумен срок. ЕСПЧ се позовава на практиката си по делата *Frydlender v. France* и *Finger v. Bulgaria* и намира нарушение на изискването за разумен срок. При липса на особена сложност на делата, властите са станали причина за голяма част от забавянията поради нередовно призоваване или големи

периоди между насрочваните съдебни заседания и продължителност съответно от 13 години за две инстанции и над 12 години за една инстанция е прекомерна. ЕСПЧ установява още нарушение на правото на ефективни вътрешноправни средства по чл. 13 на Конвенцията във връзка със заключенията по делото *Finger* за ефективност на жалбата за бавност.

Съдът не намира за необходимо да разгледа отделно оплакването по чл. 1 от Първия протокол на Конвенцията и присъжда по 7000 евро обезщетение на двамата жалбоподатели заедно с 1000 евро за разноси.

Съдът заличава жалби от списъка на делата при хипотезите на чл. 37, § 1 от Конвенцията.

Решения на Съда по делата [Dimitrova-Mihova and others v. Bulgaria \(no. 8250/05 and 9 others\)](#), [Slavov and others v. Bulgaria \(no. 41095/05 and 6 others\)](#), [Petrovi v. Bulgaria \(no. 36863/07\)](#), [Karadimova and others v. Bulgaria \(no. 15077/06 and 10 other\)](#), [Shomov v. Bulgaria \(no. 45319/06\)](#), [Dimitrovi and others v. Bulgaria \(no. 21345/06 and 6 others\)](#)

По делата *Dimitrova-Mihova and others v. Bulgaria*, *Petrovi v. Bulgaria*, *Karadimova and others v. Bulgaria* и *Dimitrovi and others v. Bulgaria* Съдът заличава от списъка с делата жалби с оплаквания относно продължителността на гражданския или наказателния процес, както и за липса на ефективни вътрешноправни средства. По тях са постигнати приятелски споразумения между жалбоподателите и държавата, а по делото *Dimitrovi* Правителството е признало нарушенията с едностранна декларация. Предложеното от Правителството обезщетение за жалбоподателите Петрови е 7500 евро, а по другите дела е приложена таблица с информация относно сумите, които държавата ще изплати на жалбоподателите за признатите нарушения. ЕСПЧ заличава и жалбата по делото *Shomov*, като е приел, че жалбоподателят се

е дезинтересирал от продължаване на делото пред Съда, след като не е отговорил на предложение за постигане на приятелско споразумение.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Съдът е намерил нарушение на чл. 6 от Конвенцията заради лишаването на жалбоподателя от право да участва лично в наказателното производство срещу него.

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Idalov v. Russia \(no. 5826/03\)](#) – виж раздел 3

Изискването за правна сигурност не създава право на последователна съдебна практика, освен разбира се, ако съдебната практика не се развива в посока, несъвместима със същинското упражняване на правосъдието.

Решение на Съда по делото [Albu and others v. Romania \(no. 34796/09 ; 34797/09 ; 34798/09 ;...\)](#)

В конкретния случай оплакването е за противоречива съдебна практика по дела относно дължимостта и размера на добавки към заплатата на държавни служители. Голям брой хора са били засегнати от този феномен в Румъния и ЕСПЧ е загрижен, тъй като това би могло да доведе до състояние на правна несигурност, което може да намали общественото доверие в правосъдната система. До този момент Съдът неведнъж е постановявал, че следва да съществува ефективен механизъм за отстраняване на противоречията, който да се прилага своевременно от върховните съдилища, отговорни за уеднаквяване на съдебната практика.

В случая жалбоподателите са поставили въпроса за разглеждане в състезателно производство, в рамките на което са могли свободно да представят

доказателства и излагат аргументи, които са били подробно обсъдени от съдилищата. С тълкувателното си решение от септември 2009 г. Върховният съд е дал задължително тълкуване на приложимия закон, с което е сложил край на противоречивата практика. Окончателното решение по делото на жалбоподателите е било постановено преди тълкувателното решение, но Съдът отбелязва, че постигането на последователност на правоприлагането може да отнеме време и следователно е допустима известна толерантност спрямо периодите на противоречива съдебна практика, без разбира се въпросът за правната сигурност да се подценява. Като отбелязва, че румънската съдебна система своевременно е разрешила проблема – противоречивото тълкуване на приложимия закон е започнало през 2008 г. и е приключило с тълкувателното решение от септември 2009 г. – Съдът стига до извода, че не е имало нарушаване на принципа за правна сигурност и следователно няма нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

По оплакването за нарушаване на правото на собственост на жалбоподателите (чл. 1 от Протокол 1) Съдът отбелязва, че по смисъла на Конвенцията бъдещ доход не представлява „притежание“, освен ако вече не е отработен или безспорно дължим. В определени случаи „легитимното очакване“ от получаване на приход също може да се ползва от защитата по Конвенцията, но само ако в националния закон има достатъчно основание за получаването му, като например установена съдебна практика, потвърждаваща съществуването на вземането. Не може обаче да възникне легитимно очакване, ако съществува спор относно правилното тълкуване и приложение на националния закон.

Макар жалбоподателите да твърдят, че правото на добавки към заплатите им е било признато от приложимия закон, това не може да бъде приравнено на достатъчно основание, тъй като румънските съдилища са давали различно и дори противоположно тълкуване на приложимите правни разпоредби. С тълкувателното решение от 21.09.2009 г. ВС е сложил край на противоречивото тълкуване,

постановявайки, че държавните служители нямат право на претендираните надбавки – тълкуване, което съответства на онова, дадено по-рано от съдилищата, разглеждали исковете на жалбоподателите. Следователно жалбоподателите не са имали „притежание“ по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1 и Съдът отхвърля жалбата им в тази ѝ част като недопустима.

Пледирането на подсъдимия и неговия адвокат от банка, разположена по-ниско от банката, на която пледира прокурора, не нарушава принципа на равенството на страните в процеса.

Решение на Съда по делото [Dirioz v. Turkey \(no. 38560/04\)](#)

Делото касае оплакването на жалбоподателя, че той като подсъдим,

заедно с неговия адвокат, е трябвало да пледират, по силата на правилата на националния закон, от банка, която е разположена по-ниско от банката, на която пледира прокурорът, което според него нарушавало принципа на равенството на страните в процеса. ЕСПЧ не намира това положение, макар и да дава физическо предимство на прокуратурата, да поставя в по-неблагоприятно положение защитата в процеса.

Съдът още намира, че жалбоподателят по недвусмисел начин се е отказал от правото си на адвокат при първоначалния му арест, като е отбелязал в полицейския доклад чрез изрично зачеркване в полето, че не желае адвокат. Жалбоподателят по-късно е поискал и се е ползвал от адвокатска защита в процеса.

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Когато заповед за експулсиране на чужденец се основава на вътрешнослужебен класифициран документ и не са посочени никакви фактически основания и други доказателства, а българският съд е подбрал формално и е предоставил на административния орган пълна и неконтролирана дискреция без мотиви въз основа на вътрешнослужебни „доказателства”, то не са налице гаранции срещу произвол и следователно намесата в правото на семеен живот не е в съответствие със закона.

Решение на Съда по делото [Madah and others v. Bulgaria \(no. 45237/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са г-н Мадах – ирански гражданин със статут на постоянно пребиваващ чужденец у нас от 2001 г., както и приятелката му и синът им, роден през 2006 г. – български граждани. В края на 2005 г. била издадена заповед за експулсирането на г-н Мадах, придружена със забрана за влизане в страната за десет години, тъй като жалбоподателят представлявал заплаха за националната сигурност, но не били посочени никакви фактически основания за това.

Административният съд отхвърлил жалбата на г-н Мадах срещу мярката, като посочил, че съществува вътрешнослужебен документ, който съдържа класифицирана информация за жалбоподателя и въз основа на който е издадена заповедта за експулсиране (жалбоподателят имал

възможност да види документа по време на производството). Този документ бил официално свидетелство, че г-н Мадах е намесен в трафик на наркотици с цел финансиране на кюрдска сепаратистка организация и следователно е наложително задържането му с цел експулсирането му, както и че съдът е обвързан от този документ. През 2008 г. ВАС потвърдил решението на първоинстанционния съд, като възприел изцяло неговите заключения, без да прави преценка на доказателствения материал. Според върховния съд заповедта била законосъобразна и съобразена с въпросния вътрешнослужебен документ. Освен това тя не противоречала на разпоредбите на Конвенцията, защото правата на г-н Мадах били ограничени в съответствие със закона и с оглед защита на общественния интерес.

Заповедта била връчена на жалбоподателя на 21.02.2006 г. На същата дата била издадена заповед и за неговото задържане с цел експулсирането му. Той бил задържан в център за чужденци, където останал до освобождаването му през октомври 2006 г. Г-н Мадах подал жалба срещу заповедта за задържането си и междуременно поискал спиране на нейното изпълнение. С определение от 16.10.2006 г. административен съд уважил искането на г-н Мадах за спиране изпълнението и го освободил, тъй като преценил, че властите не са посочили доказателства, които да обосновават необходимостта от налагане на обжалваната мярка. Съдът обърнал внимание на продължителността на задържането от 8 месеца, както и на семейното положение на жалбоподателя. Това определение не било обжалвано и влязло в сила, а г-н Мадах бил освободен на 28.10.2006 г. С окончателно решение от 23.02.2009 г. ВАС прекратил

производството по обжалване на заповедта за настаняване в центъра за чужденци, като решил, че тя е обусловена от заповедта за експулсиране и следователно не подлежи на самостоятелен съдебен контрол.

Пред ЕСПЧ жалбоподателите твърдят нарушение на правото им на семеен живот, защитавано от чл. 8 на Конвенцията и на чл. 13 във връзка с него. Първият жалбоподател – г-н Мадах, освен това се оплаква за нарушение на чл. 3 във връзка с чл. 13 на Конвенцията, както и на чл. 5, §§ 1 и 4 и чл. 6, § 1 на Конвенцията.

Решението: Съдът намира, че ако заповедта за експулсиране беше изпълнена, тя би довела до нарушаване на чл. 8 на Конвенцията, тъй като намесата в семейния живот на жалбоподателите не би била в съответствие със закона, каквото е изискването на чл. 8, § 2 на Конвенцията.

За да стигне до този извод, Съдът изследва дали намесата в семейния живот е оправдана и попада в обхвата на параграф 2 от чл. 8, т.е. дали тя съответства на закона, преследва легитимна цел и е необходима в едно демократично общество. ЕСПЧ намира обстоятелствата по настоящия случай за много сходни с тези по друго дело срещу България – *M. and others*, по което е установено, че заповед за експулсиране на основание защита на националната сигурност не съответства на стандартите на Конвенцията за законност, тъй като относимото право и проведената процедура не са осигурили минималната степен на защита срещу произвол, а съдилищата дават прекалено голяма дискреция на властите да удостоверяват кой представлява опасност за националната сигурност, базирайки се на общи заключения. По подобен начин в делото *C.G. and others v. Bulgaria* Съдът е намерил, че вътрешните съдилища са допуснали изпълнителната власт да използва концепцията за защита на националната сигурност отвъд естественото ѝ значение и не са обсъдили въпроса дали властите са могли да посочат конкретни обстоятелства, които водят до извода, че жалбоподателят е заплаха за националната сигурност.

Според ЕСПЧ и в настоящия случай българският съд е подходил формално и е предоставил на административния орган пълна и неконтролирана дискреция без мотиви въз основа на вътрешнослужебни „доказателства“ да преценява, че чужденец представлява заплаха за сигурността на страната и трябва да бъде депортиран. Подобни „доказателства“ се основават на класифицирана информация, а в заповедта не са били посочени никакви фактически основания и други доказателства. Заповедта за експулсиране е била базирана на декларативни изявления във вътрешнослужебен документ на Национална служба „Сигурност“, който дори не е бил представен на ЕСПЧ, а и националният съд се е счел за обвързан от декларативните изявления на административните власти. Затова според Съда жалбоподателят не е имал минимална защита срещу произвол, каквато е необходима според концепцията за законност и това представлява нарушение на изискването за съответствие със закона. С оглед на тази констатация, ЕСПЧ не намира за необходимо да изследва и наличието на легитимна цел и пропорционалност при налагане на мярката и установява нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Съдът установява нарушение и на чл. 13, като посочва редица решения срещу България в този смисъл (напр. *Raza; M and others; C.G. and others*), в които вече е заключил, че процедурата за съдебен контрол на заповед за експулсиране по съображения за защита на националната сигурност не е ефективна в две насоки – не е налице задълбочен анализ на твърденията на административния орган, както и не се прави преценка дали е налице належаща обществена нужда от налагане на мярката и дали тя е пропорционална на преследвана легитимна цел.

ЕСПЧ обявява за явно необосновани оплакванията на жалбоподателя по чл. 3 и чл. 13 на Конвенцията – според него няма основания да се смята, че жалбоподателят би бил изложен на риск от нечовешко третиране в нарушение на разпоредбата на чл. 3 при евентуално експулсиране в Иран,

тъй като неговите изявления в това отношение са твърде общи и недоказани, а и той не се е оплакал преди това на българските власти относно този свой страх. Следователно няма и защитимо оплакване за нарушение на Конвенцията, което да изисква наличие на средство за защита по чл. 13. Съдът обявява за явно необосновани и останалите оплаквания във връзка с чл. 5, §§ 1 и 4 и чл. 6, § 1 на Конвенцията.

Наред с това, ЕСПЧ посочва във връзка с чл. 46 от Конвенцията (задължителна сила и изпълнение на решенията на ЕСПЧ) необходимостта от въвеждане на генерални мерки с оглед избягване на бъдещи подобни нарушения. Такива следва да са законодателни промени и промяна в практиката, които да позволят ефективен съдебен контрол на фактическите основания и мотиви за заповедта за експулсиране на чужденец дори при съображения за защита на националната сигурност. Съдът, който разглежда обжалваната мярка, трябва да изследва наличието на баланс между преследваната легитимна цел и засягането на основни права на човека.

ЕСПЧ присъжда 2000 евро за разноси по делото, като намира, че установяване на нарушения на чл. 8 и на чл. 13 представляват достатъчно обезщетение по смисъла на чл. 41 на Конвенцията.

Заповедта за принудително отвеждане на жалбоподателя до границата не е направила невъзможно осъществяването на семейния живот на него и втората жалбоподателка на територията на България, нито е причинила тяхната продължителна раздяла. Поради това оплакването за непропорционална намеса в правото на семеен живот е явно необосновано.

Решение на Съда по делото [Rahmani and Dineva v. Bulgaria \(20116/08\)](#) – виж раздел 3

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Отварянето от служители на администрацията на затвора на две от писмата до жалбоподателя от Европейския съд по правата на човека представлява нарушение на правото на неприкосновеност на кореспонденцията.

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Idalov v. Russia \(no. 5826/03\)](#) – виж раздел 3

Решение на църковните власти да не подновят договора за преподаване на религия в училище на женен свещник, член на движение, подкрепящо незадължителността на безбрачието, попада в сферата на религиозната свобода на църквата.

Решение на Съда по делото [Fernández Martínez v. Spain \(no. 56030/07\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н José Antonio Fernández Martínez, е католически свещеник от 1961 г. През 1984 г. той поискал от Ватикана да го освободи от изискването за безбрачие. През 1985 г. той сключил брак в гражданска церемония. Г-н Martínez преподавал католическа религия и морал в държавно училище, като договорът му се подновявал всяка година от епископа на Картагенския диоцез. През 1996 г. в медиите излязла информация, че г-н Martínez членува в движението за незадължителност на безбрачието, бил е ректор на семинар, посветен на темата, като били публикувани и снимки на него и семейството му от присъствие на среща на членове на движението. Статията съдържа коментари на други членове, призоваващи въвеждането на незадължителността на безбрачието по отношение на католическите свещеници. През 1997 г. властите във Ватикана предоставили на г-н Martínez разрешение за освобождаване от безбрачие, уточнявайки, че никой, получил такова разрешение, не

може да преподава католиеска религия в държавни институции, освен ако местният епископ не реши друго по своя преценка и при положение, че не се стигне до скандали.

Г-н Martínez бил уведомен от епископа, че за учебната година 1997/98 не може повече да преподава. Той обжалвал това решение пред съд, който намерил, че жалбоподателят е бил дискриминиран на основание на гражданския му статус и членството му в движението и наредил възстановяването му на работа.

Върховният съд обаче отменил това решение, като разгледал въпроса за връзката на доверие между учител и епископ и подчертал правото на дискреция, която епископът има, за да гарантира изпълнението на задълженията на преподавателите в позицията на жалбоподателя и да се увери, че тяхното лично положение няма да е източник на скандали. Той отбелязал, че ограниченията, наложени на правата на жалбоподателя, следва да се считат за пропорционални на преследваната цел, а именно избягване на скандала. Конституционният съд от своя страна също се произнесъл по искане на жалбоподателя, като подчертал специалната роля на учителите по религиозно образование и приел, че причините да не се поднови договора му са били чисто религиозни, както и че е разумно да се вземат предвид в такива случаи религиозните вярвания на преподавателите.

Решението: ЕСПЧ отбелязва, че въпросът по настоящото дело касае на чии права следва да се даде приоритет – на правата на жалбоподателя по чл. 8 (право на личен живот) или правата на църквата по чл. 9 (свобода на религията) да не поднови договора на преподавателя по религия.

Съгласно испанското законодателство автономията на религиозните общности е свързана с принципа на религиозния неутралитет на държавата, който пречи на държавата да изразява позиции относно безбрачието на свещениците или относно скандали в църквата. Задължението за неутралитет не е неограничено – така

например, допустимо е да има съдебен контрол над решенията на епископите относно професионалните изисквания към кандидатите или за това дали се зачитат основните права и свободи. Въпреки че определянето на религиозните или морални критерии, които служат за основание да не се поднови договора на жалбоподателя, е от изключителен прерогатив на религиозните власти, съдилищата могат да осъществят баланс между различните права, които са в конфликт, както и да изследват дали решението да не се поднови договора е било основано на мотив, различен от строго религиозните мотиви, тъй като само религиозните основания са тези, които са защитени от принципа за религиозна свобода.

Съдът отбелязва, че г-н Martínez е имал възможност да обжалва решението на епископа пред съд, както и че самото разрешение от властите във Ватикана изрично е посочвало, че не може да се преподава религия и морал в държавните училища. Съдът отчита, че основанията, на които г-н Martínez не е получил подновяване на договора, са били от строго религиозен характер и така принципите за религиозната свобода и неутралитета възпират Съда да извършва допълнителна преценка на необходимостта и пропорционалността на решението да не се поднови въпросния договор. Решението на църковните власти да не подновят договора попада в обсега на това как те осъществяват задълженията си в рамките на религиозната си автономия. Освен това би било неразумно да не се вземат предвид религиозните вярвания и разбирания на кандидатите за преподаватели по религиозно образование и да не се има предвид тяхната лоялност към църквата, с цел опазване на религиозните свободи на дадена религиозна общност. Също така следва да се отчита, че г-н Martínez публично е изявявал своите позиции относно безбрачието на свещениците, както и че става въпрос за пост на учител, който преподава на деца, все още узвими и влияещи се от мнението на другите. Съдът заключава, че държавата е останала в рамките на своята свобода на преценка и че националните съдилища са постигнали

справедлив баланс между конкуриращите се частни интереси, поради което Съдът

намира, че не е налице нарушение на чл. 8.

6. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Българските власти не са действали с дължимата грижа по стандартите на чл. 1 от Първия протокол към Конвенцията при реституция на земеделски земи, чиято прекомерна продължителност е довела до състояние на правна несигурност и е нарушила баланса между правата на жалбоподателите и изискванията на обществения интерес.

Решение на Съда по делото [Vasilev and Doycheva v. Bulgaria \(no 14966/04\)](#)

Фактите: С влизане в сила на ЗСПЗЗ жалбоподателите предприели през ноември 1992 г. процедура по реституция на земеделски земи в с. Остров, Оряхово относно два парцела, които принадлежали на техния дядо преди да бъдат включени в местната земеделска кооперация. С решение от 27.10.1997 г. поземлената комисия постановила, че жалбоподателите имат право да им се възстановят имотите в съществуващи или възстановими стари реални граници, като в случая следва да се приложи процедурата по параграф 4 и следващите на преходните и заключителни разпоредби на ЗСПЗЗ, тъй като земите били предоставени на трети лица за ползване. Областният управител на гр. Враца назначил работна група през 2000 г., която да направи оценка как да се приложи процедурата по § 4 и сл. на ЗСПЗЗ и впоследствие да бъдат възстановени имотите на наследниците на предишните собственици, както и да бъдат удовлетворени ползвателите на същите земи. Експертите представили заключение по-късно през 2000 г. относно това как да се осъществи реституцията. По информация на Правителството от 2009 г. предстои

процедура по изготвянето на плана за земеразделяне и жалбоподателите предстои да бъдат поканени за уточняване на границите на имотите.

Междувременно през 1999 г. жалбоподателите завели ревандикационен иск срещу трети лица, които според тях незаконно владели земите им. След като първите две съдебни инстанции уважили иска им, ВКС с решение от 28.01.2004 г. обявил иска за недопустим, като посочил, че и двете страни по делото са представили решения на поземлената комисия, които им предоставят право на възстановяването на процесния имот. Към момента на постановяване на решението на ВКС планът за земеразделяне все още не бил изготвен, като съдът посочил, че и към двете представени решения не са приложени скици, които да сочат ясно границите на имотите. Така ВКС прекратил производството и се произнесъл, че реституционният процес все още не е приключил, процесните земи не били индивидуализирани по граници и при липсата на идентифицируемо недвижимо имущество жалбоподателите не могат да претендират, че са титуляри на правото на собственост.

Жалбоподателите се позовават на чл. 1 от Протокол № 1 (защита на правото на собственост), като се оплакват, че не са могли да се възползват от правото си на реституция заради мудността на националните власти по осъществяването на различни формалности по процедурата за реституция. Те се позовават още и на чл. 13 (право на ефективни средства) заради липсата на ефективно средство за защита на правото им на мирно ползване на собствеността.

Решението: Съдът отбелязва, че когато държавата е възприела в правната си система принципа за реституция на

имущество, несигурността, която може да произтича от прилагането на този принцип – свързана със закона или с приложимата от властите процедура – може да доведе до незачитане от държавата на нейното задължение да осигури ефективното упражняване на правото на собственост по чл. 1 на Протокол 1 на Конвенцията, когато тази несигурност е продължителна във времето и когато липсва предприемане на навременни и адекватни мерки. Съдът намира, че жалбоподателите имат «легитимно очакване» да упражнят правото си на реституция (под формата на земи или парично обезщетение), като посочва наличието на тяхното признато право на възстановяване на земите от страна на поземлената комисия, както и изводите на работната група, че могат да се удовлетворят претенциите и на собствениците, и на ползвателите, тъй като земята в землището на Остров е достатъчна. Въпреки това обаче жалбоподателите не са получили своите земи заради липсата на ясно очертани граници на имотите, като не са получили и обезщетение. Следователно е налице намеса в мирното ползване на техните притежания.

Съдът отбелязва, че осем години след решението на поземлената комисия планът за земеразделяне още не бил изготвен и това забавяне не се дължи на поведението на жалбоподателите, които са предприели всички необходими мерки. Властите не са успели да обяснят това забавяне, още повече, че те са имали на разположение необходимата информация и данни, за да се довърши плана за земеразделяне още през 2000 г. Липсата на индивидуализиращи граници е довела до състояние на правна несигурност и противоречива позиция на съда относно признаването на жалбоподателите на „реално” право на собственост. Това положение е разрешено от ВКС, който в крайна сметка прекратява производството, като установява, че собствеността на жалбоподателите не е материализирана във валиден титул и съдът не може да се произнесе. С оглед на това ЕСПЧ заключава, че българските власти не са действали с дължимата грижа съгласно стандартите на чл. 1 от Първия протокол към Конвенцията и установява, че голямата продължителност на реституционния

процес е нарушила баланса между правата на жалбоподателите и изискванията на обществения интерес.

Във връзка с това нарушение Съдът намира нарушение и на чл. 13 от Конвенцията, като отбелязва, че Правителството не е представило доказателства, че разпоредбите на чл. 256 и чл. 257 на АПК (защита срещу неоснователни бездействия на администрацията), даващи възможност за определяне на срок за осъществяване на някаква административна процедура, са приложими и ефективни относно реституция на земеделска земя, още повече, че те са влезли в сила през март 2007 г., когато реституционният процес на жалбоподателите вече е бил достатъчно продължителен. Не съществува по националното право и възможност да се иска по-бързото осъществяване на процедурата по изработване на план за земеразделяне. Понеже иск по чл. 1 на ЗОДОВ също не представлява такова средство, в случая е налице нарушение на чл. 13 на Конвенцията.

Съдът отхвърля като явно необосновано оплакването по чл. 6, § 1, с което жалбоподателите твърдят, че като обявил ревандикационния иск за недопустим, ВКС нарушил правото им на справедлив процес. Националните съдилища на три инстанции са разгледали в детайлно мотивирани решения основния по това дело въпрос, а именно правото на собственост на жалбоподателите над процесните земи. В тази връзка заключенията на ЕСПЧ са, че те не са били лишени от достъп до съд и тяхното гражданско право е било предмет на ефективно разглеждане от съд.

Съдът предлага приемането на генерални мерки по чл. 46 (задължителна сила и изпълнение на решенията на ЕСПЧ) с оглед недопускане на подобни нарушения, като посочва аналогични дела срещу България – напр. *Любомир Попов срещу България* и *Найденев срещу България*, както и редица висящи жалби с подобни оплаквания. ЕСПЧ препоръчва във вътрешното право да се въведат ясни срокове за приемане и изпълнение на решенията на административните органи с цел приключване на реституционните

процедури относно земеделски земи, както и средство за ефективно обезщетение при неспазване на тези срокове.

Що се отнася до индивидуалните мерки, Съдът посочва, че главната пречка пред реализиране правото на реституция на жалбоподателите е мудността, с която властите са подхождали спрямо някои административни елементи и особено изготвянето на план за земеразделяне, като в този смисъл най-подходящата индивидуална мярка е процедурата по реституция да бъде доведена до край без допълнително забавяне.

За намерените нарушения ЕСПЧ присъжда обезщетение на жалбоподателите от 3000 евро, както и 650 евро за разноски.

Съдът обявява за недопустима жалба с оплаквания за нарушение на правото на собственост като пряка последица от бездействието на властите да предприемат мерки за превенция и справяне с природни бедствия.

Решение по допустимостта на Съда по делото [Hadzhiyska v. Bulgaria \(20701/09\)](#)

Фактите: Жалбоподателката живее в с. Лесичево край брега на река Тополница. През август 2006 г. следствие на проливни дъждове и покачване нивото на водата дигите на реката се спукали и от наводнението имотът на г-жа Хаджийска сериозно пострадал - водата разрушила ограда, навес, лятна кухня, отнесла редица мебели, зимнина и други вещи. От влагата била засегната и избата. Жалбоподателката завела иск за вреди по ЗОДОВ срещу Министерство на околната среда и водите и областния управител на гр. Пазарджик, като твърдяла, че речното корито не било почистено от трупи от страна на властите и че не съществувала система за ранно предупреждение при наводнения. Административният съд отхвърлил иска като недопустим с мотиви, че твърдяното бездействие на властите не представлява административна дейност по смисъла на АПК и ЗОДОВ. Според съда между

жалбоподателката и ответниците не били налице властнически взаимоотношения по повод на наводнението и те не подлежат на регулиране от административното право. ВАС потвърдил това решение.

Пред ЕСПЧ г-жа Хаджийска се оплаква за нарушение на правото по чл. 1 от Първия протокол към Конвенцията, тъй като вредите, нанесени на къщата ѝ, били пряка последица от бездействието на властите, които не са предприели мерки за превенция от наводнения. Във връзка с определението на административния съд г-жа Хаджийска твърди и липса на достъп до съд в нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Решението: ЕСПЧ на първо място посочва, че жалбоподателката не е търсила обезщетение на нанесените вреди по общия гражданскоправен ред и в този смисъл може да се повдигне въпроса за изчерпване на вътрешноправните средства за защита, но жалбата и без това е недопустима на друго основание.

Съдът разглежда позитивното задължение на държавата по чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията и го разграничава от това по чл. 2 относно опазването на живота на гражданите при бедствия с всички средства на разположение на властите. За разлика от него, задължението, свързано със закрила правото на мирно ползване на притежанията не е абсолютно и е ограничено от разумни граници според обстоятелствата. Следователно при определяне на необходимите мерки за защита на частна собственост от бедствия властите разполагат с доста по-широка свобода на преценка от тази, която им е предоставена във връзка с мерките за защита живота на гражданите. Още повече, че природните бедствия не подлежат на контрола на човека и не обуславят такава степен на намеса на държавата, както при рискови дейности с намеса на човека.

Така случаят по настоящото дело се разграничава от този по делото *Kolyadenko and others v. Russia*, където подобно наводнение е причинено от контролирано от човек изпускане на вода от язовир, както и по делото *Öneryıldız v. Turkey*, където са причинени смърт и повреда на имущество

поради метанова експлозия на бунище, изградено и под контрола на властите. Затова ЕСПЧ отчита, че при липсата на установена причинна връзка между действия или бездействия на властите и причинените вреди върху имуществото на жалбоподателката (за Съда остава неустановено властите да могат да бъдат държани отговорни за ефекта от наводнението или че са допринесли за него), оплакването за нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 е недопустимо. Този член не отива толкова далеч, че да задължава държавите членки да предприемат превантивни мерки за защита собствеността на гражданите във всички ситуации и във всички области, в които могат да настъпят наводнения или други природни бедствия.

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

27

Не може да възникне легитимно очакване, ако съществува спор относно правилното тълкуване и приложение на националния закон – в случая противоречива съдебна практика по дела относно дължимостта и размера на добавки към заплатата на държавни служители.

Решение на Съда по делото [Albu and others v. Romania \(no. 34796/09 ; 34797/09 ; 34798/09 ;...\)](#) – виж раздел 4

7. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Прагът от 7 % представителност от гласовете на предходните парламентарни избори за политическа партия, който е критерий за получаване на държавно финансиране, не е непропорционален.

Решение на Съда по делото [Ozgurluk Ve Dayanisma Partisi \(ODP\) v. Turkey \(7819/03\)](#)

Фактите: Партията-жалбоподател, Özgürlük Ve Dayanışma Partisi (“ÖDP”, Партия за свобода и солидарност) поискала през 1998 г. от турското финансово министерство финансова помощ, предоставяна на политически партии. Министерството ѝ отказало, тъй като през последните парламентарни избори тя получила по-малко от 7 % от гласовете на избирателите, което било минималния праг за получаване на финансиране от държавата. Партията обжалвала отказа, като твърдяла, че въпросният праг пречи на партии, които не са представени в Парламента, да получават държавно финансиране, което от своя страна им пречи и да осъществяват кампании и ги третира дискриминационно. Обжалването било отхвърлено от националните съдилища.

Решението: ЕСПЧ разглежда оплакванията на партията-жалбоподател по чл. 14 (забрана за дискриминация) във връзка с чл. 3 от Протокол № 1 (право на свободни избори). Той отбелязва, че партията ÖDP е била третирана по-неблагоприятно от държавата в сравнение със своите опоненти, които са получавали държавно финансиране, но това третиране е преследвало легитимна цел (засилване на

демократичния плурализъм и избягване същевременно на прекалена фрагментаризация на партиите и политическите кандидати) и е било пропорционално. Сред различните държави членки на Съвета на Европа, където се отпуска такова финансиране, почти винаги се изисква някакъв минимален праг на представителност – между 0.5% и 5% от гласовете, което не се счита за неразумно съгласно становището на Съвета на Европа, стига този праг да не е прекомерно висок и да не води до монополизиране на публичните средства от главните политически партии. Относно пропорционалността Съдът отбелязва, че наистина прагът от 7 % в Турция е най-високият в Европа, но не е било налице монополизиране в турския парламент от страна на водещите политически партии, а и партията ÖDP не е показала да е имала високо представителство сред населението – тя е спечелила между 0.8 и 0.15% от гласовете, доста под изисквания праг. По тези причини Съдът намира, че не е било налице нарушение на забраната за дискриминация, тъй като въпросното различно третиране е било пропорционално на преследваните цели и не е засегнало самата същност на свободата на изразяване на гражданите.

9. ДРУГИ ПРАВА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Невъзможността на лишен от свобода да гласува не е непропорционална, тъй като забраната за гласуване по италианското право не е обща, автоматично приложима и неразграничаваща различните случаи, а е съобразена със срока на наказанието и характера и тежестта на престъплението.

Решение на Голямото отделение на Съда по делото [Scoppola v. Italy \(n° 3\) \(no. 126/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н Scoppola, е италиански гражданин, който е осъден на доживотен затвор за убийството на съпругата си и опита за убийство на сина си. Съгласно наказателния кодекс на Италия лица с доживотна присъда нямат право доживотно да заемат държавна служба, което от своя страна води до постоянна забрана да гласуват на избори. Той направил опити да обжалва наложената му забрана, но безуспешно. Националният съд отбелязал, че само лишени от свобода с наложени присъди от най-малко пет години или доживотна присъда нямат право въобще да гласуват. След решение на ЕСПЧ от 2009 г. по друго дело на г-н Scoppola, в което са намерени нарушения на Конвенцията, националният съд изменил доживотната му присъда на 30 години лишаване от свобода.

Решението: ЕСПЧ подчертава особено важното място на правото на свободни избори, гарантирано в чл. 3 от Протокол No. 1, за поддържането на устоите на ефективната и работеща демократична система, основаваща се на правовата държава. Същевременно това право не е

абсолютно и държавите членки разполагат със съответната свобода на преценка. В случая Съдът приема, че е била налице намеса в правото на жалбоподателя на свободни избори и че тази намеса е преследвала легитимна цел – превенция на престъпността, асилване на отговорността на гражданите и на зачитането на закона, осигуряване на правилното функциониране и опазване на демократичната система.

Що се отнася до пропорционалността на намесата в правото на свободни избори на г-н Scoppola Съдът най-напред припомня принципите, които е очертал по делото *Hirst (no. 2) v. the United Kingdom* от 2005 г. По него Съдът е намерил, че е налице нарушение на чл. 3 от Протокол № 1 заради характера на забраната за гласуване, която е била твърде обща, автоматично прилагана и неправеща разлика между различните случаи. Когато лишаването от правото на гласуване засяга група лица по автоматичен и общ начин, основаващо се единствено на това, че тези лица изтърпяват наказание лишаване от свобода, без значение продължителността на това наказание и характера и тежестта на престъплението и личните обстоятелства, това положение не е съобразено с Конвенцията.

Съдът по-нататък отбелязва, че преценката от страна на съдия относно ограничението върху правото на гласуване по принцип може да гарантира спазването на принципа за пропорционалност на мярката, но преценка от съдия не е непременно изискване на Конвенцията. Държавите могат да оставят преценката за пропорционалността на ограничението или на съдилищата, или на самите закони, които да определят обстоятелствата, при които такава мярка следва да бъде приложена. В свободата на тяхната преценка е и да определят за кои типове престъпления се налага тя.

Начинът, по който италианското законодателство определя случаите, при които се налага забраната за гласуване, показва загрижеността на законодателя да приложи забраната съобразно особеностите на конкретния случай, отчитайки фактори като тежестта на наказанието и поведението на осъдения. Ограничението се прилага по закон само по отношение на определени престъпления срещу държавата или съдебната система или срещу престъпления, за които съдилищата са наложили присъда от най-малко три години лишаване от свобода. Г-н Scoppola е бил намерен за виновен за тежко престъпление и осъден на доживотен затвор, която присъда по-късно била изменена на 30 години лишаване от свобода. Поради това Съдът не приема, че забраната за гласуване по италианския закон е от твърде общ, автоматично приложим и неразграничаващ различните случаи характер, в резултат на което голяма група лишени от свобода в Италия не са с ограничени права да гласуват на парламентарните избори. Освен това съществува възможност три години след изтърпяването на наказанието лишаване от свобода осъденият с добро поведение да иска реабилитация и да възстанови правото си да гласува и дори в по-кратък срок, когато лицето е предсрочно освободено във връзка с обучение. Поради това Съдът не намира, че държавата е отишла отвъд свободата си на преценка и следователно не е налице нарушение на чл. 3 от Протокол № 1.

• ДЕЛА НА СЕС

Държавите могат да приемат, че престъпления като сексуалната експлоатация на деца и другите престъпления, посочени в чл. 83, параграф 1, ал. 2 от ДФЕС, са особено тежко посегателство върху основен интерес на обществото и пряка заплаха за спокойствието и физическата сигурност на населението и следователно попадат в обхвата на понятието „императивни съображения, свързани с обществената сигурност“, като обосновават мярка за експулсиране

по чл. 28, параграф 3 от Директива 2004/38.

Решение на СЕС по [дело С 348/09](#)

Фактите: Г-н I. е роден в Италия и живее в Германия от 1987 г., неженен и няма деца. С присъда от 2006 г. той бил осъден на седем години и шест месеца лишаване от свобода за сексуално посегателство, сексуално насилие и изнасилване на ненавършило пълнолетие момиче. От 1992 г. до 2001 г. г-н I. принуждавал почти всяка седмица дъщерята на бившата си приятелка да осъществява сексуални контакти с него или да извършва други сексуални актове, като използва сила или я заплашва, че ще убие майка ѝ или брат ѝ. При започване на деянията дъщерята била на 8 г.

С решение от 2008 г. кметът на град Рамшайд констатирал загубването на правото на г-н I. на влизане и пребиваване на германска територия и го задължил незабавно да напусне страната, като в противен случай ще бъде експулсиран в Италия. Г-н I. обжалвал решението за експулсиране и поискал спиране на изпълнението му. Административният съд в Дюселдорф отхвърлил жалбата, като приел, че фактите, на които се основава присъдата, показват лично поведение, представляващо действителна, настояща и достатъчно сериозна заплаха, която засяга основен интерес на обществото - защитата на девоичките и на жените от сексуално насилие и изнасилване.

Решението: СЕС отбелязва, че съгласно чл. 28, параграф 3 от Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки държавите определят императивните съображения, свързани с обществената сигурност. Следва да се има предвид, че съгласно чл. 83, параграф 1 от ДФЕС сексуалната експлоатация на деца попада в областите на особено тежката престъпност с трансгранично измерение, в които е предвидена намесата на законодателя на Съюза.

В съображение 1 от Директива 2011/93 относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография се подчертава, че сексуалното насилие и сексуалната експлоатация на деца са сериозни нарушения на основните права, и по-специално на правата на децата на закрила и грижи, необходими за тяхното благоденствие, както е предвидено и в Конвенцията за правата на детето на ООН и в Хартата на основните права на Европейския съюз. Съгласно чл. 9 от Директива 2011/93 това, че престъплението е извършено от член на семейството, от лице, което съжителства с детето или от лице, което е злоупотребило с установени отношения на доверие или власт и фактът, че престъплението включва тежка проява на насилие или е причинило значителна вреда на детето е отегчаващо вината обстоятелство.

Държавите могат да приемат, че престъпления като сексуалната

експлоатация на деца и другите престъпления, посочени в чл. 83, параграф 1, ал. 2 от ДФЕС, съставляват особено тежко посегателство върху основен интерес на обществото, представляващо пряка заплаха за спокойствието и физическата сигурност на населението и следователно попадащо в обхвата на понятието „императивни съображения, свързани с обществената сигурност“, обосноваващи мярка за експулсиране по чл. 28, параграф 3 от Директива 2004/38.

Преди да вземе решение за експулсиране по съображения, свързани с обществения ред или обществената сигурност, приемащата държава трябва да вземе предвид: продължителността на пребиваване на заинтересованото лице на нейна територия, неговата възраст, здравословно състояние, семейно и финансово положение, социална и културна интеграция в тази държава и степента на неговите връзки със страната на произход.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Полина Русинова. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова, адв. Диляна Гитева и Милена Ванкова. E-mail за връзка:
hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

